

УДК 796. 011.1(438)

**ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ Й РОЗВИТКУ СИСТЕМИ
ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ, СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ І СПОРТУ
В ПОЛЬСЬКОМУ КОРПУСІ КАДЕТІВ № 1
ІМЕНІ ЙОЗЕФА ПІЛСУДСЬКОГО В ПЕРІОД 1921–1939 рр.**

В'ячеслав АФОНІН, Максим ЄНА, Орест ЛОЙКО, Сергій РОМАНЧУК

Академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного

Анотація. У статті зазначено, що підготовка кадрів для армії та їх фізичний гарт займають важливе місце впродовж багатьох століть у будівництві держави. Аналізується вплив наслідків першої світової війни на розвиток фізичного виховання. Розкривається історія розвитку системи фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки в Польському корпусі кадетів № 1 імені Йозефа Пілсудського в період 1921–1939 рр. Відтворено програму навчання у Польському корпусі кадетів. Визначено місце системи фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту в навчальному процесі.

Ключові слова: Польща, фізичне виховання, кадет, навчальний заклад.

Постановка проблеми. Фізичне виховання та спорт протягом багатьох століть має важливе значення для розвитку людини, економіки, політики, держави. Вивчення досвіду створення та функціонування систем фізичного виховання населення, фізичної підготовки воїнів минулих поколінь стає вагомим вкладом в оцінювання, розвиток та корекцію сучасних систем у сфері фізичної культури.

Польща 1918 року після закінчення Першої світової війни відновила свою незалежність, приєдналася до більшості країн, школа яких, як і раніше, мала класовий характер. Вона використовувала школу як засіб політичного впливу, маскуючи свої справжні наміри. Неабиякого значення набула необхідність підготувати сучасний офіцерський корпус для своїх збройних сил.

Тому 1921 року був створений Польський корпус кадетів № 1 імені Йозефа Пілсудського (1921–1939) Враховуючи непрості обставини його створення, доцільно дослідити розвиток формування військового закладу в цілому та формування системи фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту більш детально. Сучасні дослідники А. Василюк (2011), О. Гук (2012), В. Пасічник (2006) зосередилися на вивченні розвитку освіти в цивільних навчальних закладах Польщі періоду 1919-1939 рр. Системи фізичного виховання в кадетських корпусах Польщі сучасні науковці не вивчали.

Мета роботи – дослідити історичні аспекти формування й розвитку системи фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту в Польському корпусі кадетів № 1 імені Йозефа Пілсудського (1921-1939 рр.)

Організація дослідження. Дослідження має теоретико-аналітичний характер (здійснено на теоретико-аналітичній базі).

Джерельною базою дослідження служив науковий фонд музею Академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, фонд наукових бібліотек міста Львова та матеріали всесвітньої інформаційної мережі Інтернет. Окрім літературного аналізу, були використані також методи порівняльного аналізу, теоретичної інтерпретації, метод логічних висновків, історико-логічний метод.

Основні результати дослідження. Велике значення для розвитку фізичного виховання і спорту в період з 1921 по 1939 рік мали наслідки Першої світової війни. Переможені країни, що програли війну (Німеччина, Японія, Італія), відразу почали готуватися до реваншу, використовуючи, зокрема, і спортивно-гімнастичний рух. А країни-переможці (США, Англія, Франція та ін.) своєю чергою посилювали мілітаризацію спорту, готуючись до другої світової війни.

У зв'язку з цим, у всіх капіталістичних країнах розпочалась організаційна перебудова спортивних товариств, старі методи фізичного виховання замінювали на нові. Буржуазні дер

жави посилили свій контроль за діяльністю спортивних організацій. Значна увага була приділена фізичному вихованню в навчальних закладах, особливо в школах.

На початку 20-х років у багатьох країнах (США, Німеччина, Франція та ін.) були прийняті закони про обов'язкове фізичне виховання, а дисципліна "Фізичне виховання" стала одним із головних навчальних предметів у школі.

Польська влада на початку 1921 року перевела з передмістя Кракова у Львів корпус кадетів №1, який став першою військовою школою незалежної Польщі.

Корпус фактично був середньою школою природно-математичного профілю з інтернатом. Його головним завданням було виховувати освічених громадян, наділених високими ідеями в ім'я слави Батьківщини. Заклад повинен був також допомагати майбутнім офіцерам оволодіти військовою справою. Це була військова гімназія, яка поєднувала навчання за програмою вищої гімназії природничо-математичного типу з військовим вихованням на рівні школи кадетів. Вихованці проживали в будинках школи, і спочатку рівень дисципліни кадетів відповідав армійському. Через декілька років ці вимоги були дещо пом'якшені, але все-таки зберігались основні вимоги військової дисципліни. У перші роки існування корпусу випускники повинні були обов'язково вступати до військових училищ. Через деякий час це положення було відмінено і випускники могли поступати й у цивільні вузи. Викладацький склад училища був сформований з офіцерів і цивільних викладачів. В обох випадках обов'язковим була університетська освіта.

Навчальна програма корпусу кадетів була подібна до програми Міністерства освіти для природничих гімназій, лише з тією різницею, що викладач повинен був особливу увагу звертати на елементи, які виховували професійного офіцера.

Військове навчання в корпусі кадетів поділялося на практичну і теоретичну складову. У блок природничих дисциплін увійшли природознавство, географія, історія, хімія, польська та французька мови, малювання, релігія, громадський катехізис, геологія, філософія. До блока математичних дисциплін – математика, фізика, рисна геометрія. З військових дисциплін були зв'язок, статuti, польова служба укріплень, муштра, наука про зброю, наука стрільби. У блок фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки увійшли такі дисципліни гімнастика, фехтування, спортивні вправи, школа боротьби, боротьба на ножах, ігри та забави.

Розглянемо тижневий розклад занять корпусу кадетів у Львові 1922/1923 навчального року. Бачимо, що навчання відбувалося впродовж п'яти років. Кадетів готували для служби в піхотних військових частинах. Умовно можна поділити заняття, які належали до фізичного виховання (ігри та забави, гімнастика, спортивні вправи), та заняття зі спеціальної фізичної підготовки (боротьба на ножах, фехтування) а також спорту (школа боротьби). Розподіл занять із дисциплін, які належать до фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту, за роками навчання був зроблений дуже грамотно. Спочатку (у перші роки навчання) проводилися заняття з ігор і забав, гімнастики, школи боротьби, метою яких було прищепити бажання до систематичних занять, створити базу рухомих навичок і розвинути основні фізичні якості. У подальшому навчанні (з другого по п'ятий роки навчання) кадети, вивчаючи такі дисципліни, як боротьба на ножах, фехтування оволодівали військово-прикладними навичками, які ставали базою спеціальної фізичної підготовки.

Фізичному вихованню в корпусі приділяли велику увагу. Дисципліни, які належать до фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту, були одними із головних навчальних предметів у школі (табл. 1).

Вихованці брали участь у спортивних іграх, змаганнях із різних видів спорту таких як їзда на конях, велосипеді, лижах, ковзанах, навчалися науки володіння холодною зброєю. Їм викладали анатомію, фізіологію, щотижня читали лекції з прикладної та методичної гімнастики.

Поряд із названими заняттями щоденно, крім неділі та святкових днів, проводилися ранкові гімнастичні вправи (20 хвилин у ранковий час від 6.30 до 6.50). У вихідні відбувалися змагання з різних видів спорту. Кадетів, які особливо відзначалися, нагороджували спортивною відзнакою.

Аналізуючи шкільництво у Польщі міжвоєнного період (1919-1939 рр.), можна стверджувати, що попри те, що у більшості навчальних закладах заняття з фізичного виховання проводились без належного матеріального забезпечення та не завжди дипломованими викладачами, у школі кадетів питання системи фізичного виховання було організовано за кращими тогочасними світовими взірцями. У кадетському корпусі було обладнано спортивний зал. На відміну від інших навчальних закладів, де на проведення фізичних занять виділялось 2 години на тиждень, у кадетському корпусі на першому році навчання проводилось 2 години, на другому – 6 годин, на третьому – 6 годин, на четвертому – 6 годин, на п'ятому – 4 години.

Таблиця 1

**Перелік дисциплін за роками навчання в Польському корпусі кадетів № 1
у 1922–1923 роках**

РОКИ НАВЧАННЯ					
	I РІК НАВЧАННЯ	II РІК НАВЧАННЯ	III РІК НАВЧАННЯ	IV РІК НАВЧАННЯ	V РІК НАВЧАННЯ
ПЕРЕЛІК ДИСЦИПЛІН	Польська мова	Польська мова	Польська мова	Польська мова	Польська мова
	Математика	Математика	Математика	Математика	Математика
	Фізика	Фізика	Фізика	Фізика	Фізика
	Природознавство	Природознавство	Природознавство	Природознавство	
	Французька мова	Французька мова	Французька мова	Французька мова	Французька мова
	Ігри, забави	Ігри, забави	Ігри, забави		
	Географія	Географія			
	Релігія	Релігія	Релігія	Релігія	Релігія
		Школа боротьби	Школа боротьби	Школа боротьби	Школа боротьби
		Боротьба на ножах	Боротьба на ножах	Боротьба на ножах	
	Гімнастика	Гімнастика	Гімнастика	Гімнастика	Гімнастика
	Наука про зброю	Наука про зброю	Наука про зброю	Наука про зброю	Наука про зброю
	Історія	Історія	Історія	Історія	Історія
	Муштра	Муштра	Муштра	Муштра	
	Наука стрільби	Наука стрільби	Наука стрільби	Наука стрільби	
	Малювання	Малювання	Малювання		
		Громадський катехізис	Громадський катехізис	Громадський катехізис	
		Хімія	Хімія	Хімія	
		Фехтування	Фехтування	Фехтування	Фехтування
		Служба зв'язку	Служба зв'язку		Служба зв'язку
		Гігієна	Гігієна		
		Нарисна геометрія	Нарисна геометрія	Нарисна геометрія	
		Співи	Співи	Співи, малювання	
		Польова служба укріплень	Польова служба укріплень	Польова служба укріплень	
			Геологія	Геологія	
			Спортивні вправи		
				Філософія	

Проведення систематичних занять з предметів фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки впродовж усього періоду навчання дає нам можливість стверджувати, що в кадетському корпусі була своя продумана система фізичного виховання.

Система фізичного виховання кадетських корпусів Польської армії була побудована із урахуванням перспективних тогочасних теорій видатних вчених (Джона Локка, Жан Жака

Руссо, Іоганна Песталоцці, Герхарда Фіга та Гутс-Мутса, Франціско Аморос, Мирослава Тирша) та з урахування передових систем фізичного виховання.

Висновки. Фізичному вихованню в Польському корпусі кадетів № 1 імені Йозефа Пілсудського приділялась велика увага. Дисципліни, які належать до фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту, були одними із головних навчальних предметів у школі.

Список література

1. Гук О. М. Система фізичного виховання молоді в Західній Україні у 1917–1939 роках / О. М. Гук // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Серія : Педагогічні науки. – Чернігів, 2012. – Вип. 35. – С. 83–85.
2. Пасічник В. Фізичне виховання учнівської молоді у Польщі (XIX – початок XX століття) / Пасічник В. // Молода спортивна наука України: зб. наукових пр. з галузі фізичної культури і спорту. – Л., 2006. – Вип. 10, т. 3. – С. 207 – 211.
3. Альма-матер лицарства і честі // Військо України. – 2008. – №10 (112). – С. 12 – 14.
4. Честь! История одного курса. – К., 2011. – С 82 – 87.
5. Чеховська Л. Я. Історичні аспекти розвитку фізичної культури / Л. Я. Чеховська. – Л. : ЛВІ, 2005. – 62 с.

ИСТОРИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ И РАЗВИТИЯ СИСТЕМЫ ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ, СПЕЦИАЛЬНОЙ ФИЗИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ И СПОРТА В ПОЛЬСКОМ КОРПУСЕ КАДЕТОВ №1 ИМЕНИ ЙОЗЕФА ПИЛСУДСКОГО В ПЕРИОД 1921-1939 гг.

Вячеслав АФОНИН, Максим ЕНА, Орест ЛОЙКО, Сергей РОМАНЧУК

Академия сухопутных войск имени гетмана Петра Сагайдачного

Аннотация. В публикации рассмотрено, что подготовка кадров для армии, а так же их физическое закаливание занимает важное место на протяжении многих столетий в строительстве государства. Анализируется влияние последствий Первой мировой войны на развитие физического воспитания. Раскрывается история развития системы физического воспитания, специальной физической подготовки в Польском корпусе кадетов № 1 имени Йозефа Пилсудского в период (1921–1939 гг.). Отображено программу обучения в Польском корпусе кадетов. Определено место системы физического воспитания, специальной физической подготовки в учебном процессе.

Ключевые слова: Польша, физическое воспитание, кадет, учебное заведение.

HISTORIC ASPECTS OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORT SYSTEM SPECIAL PHYSICAL PREPARATION FORMATION AND DEVELOPMENT AT POLISH CADETS OF CORPS №1 NAMED AFTER JOSEPH PILSUDSKI DURING 1921-1939

Viacheslav AFONIN, Maksim YENA, Orest LOYKO, Sergiy ROMANCHUK

Academy of Land Forces named after Petro Sagaydachnyi

Abstract. The article states that the preparation of army specialists and their physical development has been playing an important role for many centuries during state development. The results of World War is taken into consideration. It is also shown in the article the development of physical education at Polish corps №1 named after Joseph Pilsutski during 1921–1939. The position of physical education and special preparation in the educational process is also presented in the article.

Key words: Poland, physical education, cadet, educational institution.